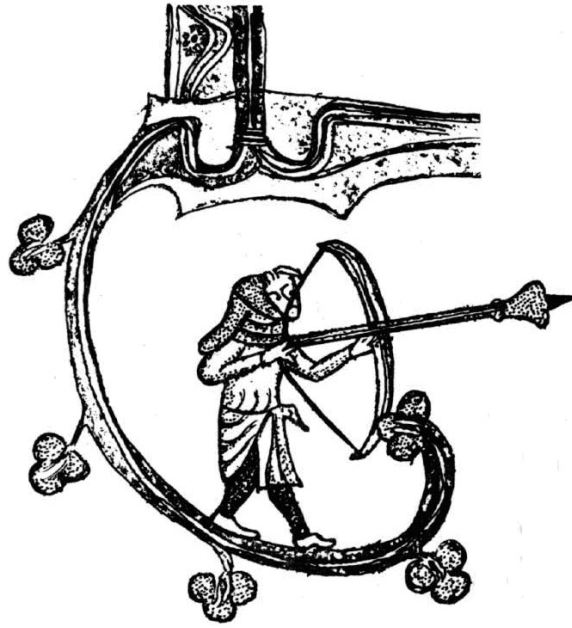

ΒΥΣΣΑΕ

ΓΛΩΣΣΑΙ

III / 2008

Glossa-info III – 2008

Glossa ry. on 1996 perustettu keskiajan opinto- ja tutkimusyhdistyks. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää keskiajantutkimuksen piirissä toimivien tutkijoiden ja opiskelijoiden yhteisiä etuja, lisätä itäisen ja läntisen Euroopan keskiaikaisen kulttuurintutkimuksen yhteistyötä, välittää keskiaikatietoisuutta yli tieteiden rajojen sekä kehittää alan tutkimusta ja opetusta Suomessa. Glossa järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia, retkiä sekä antaa lausuntoja toimialaansa liittyvissä kysymyksissä. Toimimme aktiivisessa yhteistyössä mm. Historiallisen yhdistyksen ja Bysantin tutkimuksen seuran kanssa. Tällä hetkellä jäseninä on yli 100 tutkijaa ja opiskelijaa keskiajantutkimuksen eri aloilta.

Uusia jäseniä pyydetään ottamaan yhteyttä yhdistyksen sihteeriin Anna Ripattiin
anna.ripatti@helsinki.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu:

Jäsenmaksu 10 e
Perustutkinto-opiskelijat 6 e
Perhemaksu 13 e
Tilinumero: Nordea 200118 – 182589

Lisäksi tiedotamme toiminnastamme sähköpostilistallamme **glossa-list@helsinki.fi**, jolle voit liittyä lähettämällä viestin “subscribe glossa-list” osoitteeseen majordomo@lista.tsv.fi.

Hallituksen tavoitat osoitteesta: glossa-ry@lista.tsv.fi

Glossan kotisivu: www.glossa.fi

Glossae 3 – 2008

Glossae-lehden julkaisee
Keskiajatutkimuksen seura Glossa ry.
Lehti ilmestyy neljästi vuodessa.
Materiaali seuraavaa numeroa varten
pyydetään lähettämään viim. 15.11.2008 Tuija
Ainoselle, tainonen@chass.utoronto.ca.

Perustettu vuonna 1998, 10. vuosikerta.
Toimitus ja taitto: Tuija Ainonen
Määrä: 200 kpl
Helsinki, Yliopistopaino 2008
ISSN 1455-9153

Päätoimittajan pöydältä

Vuodenaikojen kierto näkyy syksyn alussa ilmestyvässä lehdessämme kesän onnistuneiden tapaamisten esittelyillä, sekä tulevan toiminnan esittelyillä. Toimitus kannustaa yhä lukijoita aktiivisesti tiedottamaan, raporoimaan ja esittelemään tulevia ja menneitä tapahtumia, julkaisuja ja muuta tieteellistä toimintaa.

Tuija Ainonen, päätoimittaja

Puheenjohtajan terveiset

Hyvä Glossaen lukija,

Sanoivat muut mitä hyvänsä, olen sitä mieltä, että lukuisat humanistiset tieteenalat, keskiajantutkimus mukaan luettuna, edustavat kovaa tiedettä. Keräännymme hallituksen kanssa hiljattain pohtimaan, kuka ansioitunut keskiajan äänenkantaja voisi olla vuoden 2008 Valoisa Keskiaika –kunniamaininnan saaja. Jäsenistön parista oli noussut lukuisia ehdotuksia, ja kaikki nimetyt ehdokkaat olisivat kirkkaasti täyttäneet asetetut kriteerit. Oli hienoa todeta jälleen kerran, miten hyvää tutkimusta meillä tehdään. Valinta oli vaikea – kunniamaininta julkistetaan lokakuisen Dies Mediaevalis –konferenssin yhteydessä (<http://www.uta.fi/trivium/diesmediaevalis.html>)

Pyöräillessäni pimenevässä illassa kohti kotia olin hyvällä mielellä, mutta samalla haikea. Mietin, miten kivinen monen lupaavan tutkijan ja tietokirjailijan tie tuntuu olevan, ja miten pahimmat murikat tuntuvat löytyvän juuri mutkan takaa, tien taitekohdassa, jossa toivoisi alamäen alkavan. Että satulassa pysyminen perustuu usein istumalihaksen kestävytyteen ja paksuun nahkaan.

Seuraavalla viikolla istuin mukavasti lounaalla etelän auringossa. Seurue koostui arvovaltaisista varttuneemmista tieteenharjoittajista puolisoineen, sekä meistä nuoremmista kollegoista, jotka imivät itseensä tietoja ja taitoja tulevaisuutta silmällä pitäen. Kesken kaiken pöytänaapurini taputti minua ystävällisesti olkapäähän kysyäkseni, eikö ollutkin hyvin vaikeaa olla keskiajantutkija Suomessa ottaen huomioon, ettei Suomessa ollut keskiaikaa? Kuten yleensäkin tämäntyyppisissä tilanteissa, hymyilin ystävällisesti ja pyysin keskustelukumppaniani täsmentämään kysymystä pyrkien kohtalaisin ponnistuksin torjumaan mieleen nousevan kuvan arvon rouvasta ilki alasti polviaan myöten lumihangessa, säkkipimeässä historiattomassa honkametsässä, johon ei muuten ketään olisi tulossa ennen Paasikiven ylösnousemusta.

Niin että meitä tarvitaan täällä ja joka puolella maailmaa paitsi uteliaina tiedonetsijöinä, myös valontuojina. Huomisen ei soisi olevan eilistä pimeämpi.

Glossan syksy käynnistyy ensi lauantaina Turun Kylämäkeen tehtävällä retkellä, ja teemaluentosarja ”Arkea ja juhlaa keskiajalla” käynnistyy 14.10., jolloin Kirsi Majantie tulee kertomaan meille kaakeliuunien kuva-aiheista käsitysten ja mielipiteiden välittäjinä keskiajan ja uuden ajan alun Euroopassa. Esitelmiä täydentämään olemme suunnitelleet mm. ohjelman Tieteiden Yöhön, talviretken sekä työpajan yhdessä Bysantin Tutkimuksen Seuran kanssa. Pitäkäähän Glossae käden ulottuvilla ja vierailkaa webbisivuillamme <http://www.glossa.fi>

Oikein hyvää syksyä ja tervetuloa mukaan toimintaan niin vanhat kuin uudetkin jäsenet!

Sini Kangas

Puheenjohtaja

Tieteessä tapahtuu

Kansainväliset julkaisut:

Marjanen, Antti and Petri Luomanen (eds.). *A Companion to Second-Century Christian 'Heretics'*. Brill 2008.

Kansalliset julkaisut:

Duns Scotus, Johannes. *Jumalan tunnettavuudesta ja muita kirjoituksia*. Suomentaja Toivo Holopainen. Gaudeamus 2008.

Halinen, Petri, Visa Immonen, Mika Lavento, Terhi Mikkola, Ari Siiriäinen & Pirjo Uino (toim.). *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus 2008.

Hirvonen, Vesa ja Risto Saarinen (toim.). *Keskiajan filosofia*. Gaudeamus 2008.

Hannele Klemetilä. *Keskiajan julmuus*. Atena 2008.

Lambert, Marko, Anu Lahtinen & Susanna Niiranen (toim.). *Keskiajan avain*. SKS 2008 (tulossa joulukuussa)

Justinos Marttyyri. *Apologiat & Dialogi Tryfonin kanssa*. Matti Myllykoski (toim.). Gaudeamus 2008.

Hallenberg, Helena & Irmeli Perho. *Heijastuksia valosta: mystikkojen islam*. Palmenia sarja. Gaudeamus 2008.

Uusimmat väitökset:

Juhani Holma (TM, MuM) väitteli 6.6.2008 Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa aiheesta *Sangen ialo Rucous - Schwenckfeldiläisten rukouskirja Mikael Agricolan lähteenä*. Vastaväittäjänä oli dosentti Tuija Laine, Helsingin yliopisto, ja kustoksena professori Simo Heininen. Väitöskirjan elektroninen versio on luettavissa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-4694-0>

Keskiaika keskellämme, viimeaikaisia uutisotsikoita

Karjalan kannaksen asutuksesta uutta tietoa

Karjalan kannaksen asutuksesta on saatu uutta tietoa. Kesän aikana Kirvussa tehdyt kaivaukset varmistavat, että asutus levisi kannaksen alueen keskiosiin huomattavasti myöhemmin kuin tähän asti on luultu. Lahden kaupunginmuseon ja Pietarin tiedeakatemian tutkijat tarkastivat alkukuusta Kirvussa kohteita, joissa viime vuonna oli tehty koekaivauksia. Ensimmäiset alueella tehdyt arkeologiset kaivaukset paljastivat mm. arvokkaan röykkiön. Röykkiöstä löytynyt keramiikka on vasta 1500-luvulta. Kivikauden ajalta tutkimus on vasta alkutekijöissään. Vesistöjen rannalla asutusta oli jo viikinkiajalla, ja ristiretkiajalla karjalaisten merkittävämmäksi asuinalueeksi muodostui Vuoksen alajuoksu. Pysyvä maanviljelys alkoi Kannaksella 1000-luvulla, ja samaan aikaan ovat syntyneet pysyvät kalmistot, jotka olivat paikalla asuvan kiinteästi asuvan väestön kyliä. Maatalouden kehitys johti väestön vaurastumiseen ja lisääntymiseen, ja asutus siirtyi vähitellen myös kannaksen keskiosiin. Samalla kehittyi kyläasutus.

Ystävyysuhteita keskiajan luostariyhteisössä

Kia Vainiomäki, fil. yo, Turun yliopisto, Historian laitos

Kun ajatellaan luostariyhteisön arkipäivää, monelle syntyy mielikuva hartaassa hiljaisuudessa puurtavista munkeista ja nunnista työn ja rukouksen äärellä. Onnellisesti hällisevien kaupunkien kontrastina luostarit kuvitellaan usein hiljaisina ja eristettyinä ympäristöinä, joissa kaikki paneutuivat kahdenkeskisiin suhteisiin Jumalan kanssa eikä kuulumisia juuri vaihdeltu. Hengellinen elämä vaati keskittymistä pyhään tuonpuoleiseen ja irrottautumista maallisista asioista, joten voidaan helposti olettaa, ettei luostariväki juuri solminut ystävyysuhteita. Olivatko luostareiden asukit nykyajan ihmisen silmin ”yksinäisiä”, ja olivatko he tätä omasta tahdostaan?

Tämä kysymys nousi mieleeni osallistuessani Turun yliopistossa loppukeväästä järjestettyyn luentosarjaan ”Ystävyys keskiajalta uudelle ajalle”. Erään luennon yhteydessä käsitelty Augustinuksen jo 300-luvulla kirjoittama teos *Tunnustuksia* pohdiskelee tätä kristinuskon ja ystävyuden suhdetta lähes itsetutkiskelevan päiväkirjan oloisesti ja käy läpi kirjailijan nuoruuden kokemuksia. Augustinuksen varhaisten vuosien hyvin tiivis ystävyysuhteet erään opiskelijakollegan kanssa ja sittemmin samaisen ystävän menettäminen saivat hänet kyseenalaistamaan ihmissuhteiden arvon ja oikeutuksen jumalsuhteeseen verrattuna. Kirkkoisä kertoo ystävydestä, joka oli ollut hyvin omistautunut; ”hänen ja ystävän sielut olivat kuin yksi sielu kahdessa ruumiissa”. Tämä saa miettimään, josko Jumala todella mahtuu ihmisten välisiin suhteisiin. Saiko hartailla munkeilla olla ystäviä, ja oliko heillä niitä?

Nykyihmituhatsen on vaikea saada kosketusta puoli vuosita sitten eläneiden ihmisten ajatusmaailmaan, tunteisiin ja keskinäisiin suhteisiin. Kirjeet ovat kirjallisia lähteistä henkilökohtaisimpia, mutta niidenkin korumuotoisten rakenteiden ja ylenpalttisen kohteliaisuuksien takaa on usein vaikea löytää todellisia persoonia ja

tunteita. Naantalin luostarin munkki Mathias Olssonin ihmissuhteita voi silti tulkita kirjeestä, jonka on kirjoittanut kaupunkilainen kauppias Olof Pedersson 1.7.1511 (FMU 5527). Tämä lämmin, huumorilla höystetty viesti on suunnattu ystävälle kaipauksella: ”kere here, hurw the fatige hudwildre menniske spreke wan iwer erwetdiget, segges dat gy sullen nymmermer hir wedder komen --- epter eder fik jag sorg oc lenchth, som for sact är”. Kirjeen sanat ilmaisevat aitoa pelkoa siitä, etteivät ystävykset koskaan enää tapaisi toisiaan. Tällainen viesti pitää sisällään oletuksen, että osapuolet ovat aiemmin tavanneet toisensa jotakuinkin säännöllisesti ja ehtineet ystävyystyötä. Ajatus kauppiaan ja munkin ystävydestä sotii pahasti eristetyn luostarielämän mielikuvaa vastaan.

Vaikka luostarit voikin tavallaan mieltää omaksi saarekkeikseen keskellä muuta maailmaa, ne eivät ole koskaan voineet olla siitä irrallaan. Luostarit pyrittiin kyllä usein rakentamaan suhteellisen syrjään asutuksesta, mutta asutusaluet, lähes poikkeuksetta, seurasivat niitä. Luostarit olivat kaupungeille monessa suhteessa tärkeitä. Toisaalta nekin tarvitsivat kaupungeja, sillä luostareiden omavaraisuuden ihanne toteutui usein vain

osittain. Tuomas Heikkilä muistuttaa kirjassa *Keskiajan kirkko, uskonelämän muotoja läntisessä kristikunnassa*, että vaikka suuri osa luostariväestä oppikin hartaassa ympäristössään kammoksumaan maallikoiden elämää luostarin muurien ulkopuolella, jonkun oli aina hoidettava yhteisön yhteisiä asioita kaupungeissa. Näihin tehtäviin valitut munkit tai nunnat taasen alkoivat Heikkilän mukaan pian viihtyä matkoillaan luostarin ulkopuolella suorastaan erinomaisesti. Voidaan olettaa, että mainittu Matthias Olsson oli juuri tällainen ”aktiivinen” munkki, joka vietti paljon aikaa kaupungissa, sillä hänellä oli ollut mahdollisuus tutustua hyvin luostarin ulkopuoliseen Olof Pederssoniin ja tämän perheeseen: ”her Henric ma wel, jag oc e. od. met wora smo barn och allers vora gode wener”. Ajatus Matthiaksesta luostarin ulkopuolella viihtyvänä luostari-veljenä saa tukea myös kirjeen loppuosasta, sillä Pedersson on suunnannut sen ”Arvon veli Matiakselle, Naantalin luostari-veljelle, joka on nyt matkalla pyhään Jacob Compostellaan”. Näin ollen Matthias toimitti luostarin asioita siis myös kauempana kuin lähikaupungeissa.

Kirje osoittaa, että Pederssonilla ja Olssonilla oli jälkimmäisen aseman vuoksi käytännön mahdollisuus olla ystäviä keskenään, ja sen tyyli osaltaan paljastaa, että he sitä myös todennäköisesti olivat. Kauppamies Pedersson on kyllä kirjoittanut viestinsä tyyppilliseen keskiajan kohteliaaseen muotoon, mutta on täydentänyt sitä hauskoilla sanavalinnoilla ja suoranaيسilla vitseillä, jotka huokuvat ystävyyttä ja välitöntä suhdetta. Hän esimerkiksi kutsuu tytärtään nimillä ”jomffrv Margareta Olaffs dotter Kyckling” ja mainitsee lähettävänsä kirjeensä Naantalista, ”suurimmasta kaupungista Turun ja Rauman välillä”. Hän myös nimittää vaimoan vitsikkäästi ”tallipojaksi” (stallboder), joka lienee,

ainakin Birgit Klockarsin mukaan keskiajalla yleisemminkin käytetty lempinimi. Tällaisia vitsejä ja merkityssisällön moninaisuuksia voi kirjoittaa vain sellaiselle, joka ymmärtää niiden kryptisen sisällön ja jonka huumorintajusta voi mennä takuuseen. Olof ja Matthias liikkuvat siis jotakuinkin samoilla aallonpituuksilla.

Juuri huumori erottaa näiden kaverusten ystävyyden Augustinuksen kuvaamasta kiihkeän omistautuneesta ”yhteen kasvamisesta” Tunnustusten neljännessä kirjassa. Kirkkoisä kuvaa siinä rakkautta, joka ylitti rakkauden Jumalaan. Augustinus korostaa kirjassaan, että välttääkseen hänen kokemuksensa mukaisen Jumalasta etääntymisen ihmisen on pidettävä Jumala kaikkien elämän osa-alueiden keskuksena. Vain hänen kauttaan voimme rakastaa ihmistä terveesti: meidän on ”rakastettava ihmistä Jumalassa, hänen kauttaan”. Tämä ihanne tuntuu toteutuvan Matthiksen ja Olofin ystävyydessä, sillä ainakin kirjeessä Olof perustaa kaiken hänen nimeensä: Alzmectigh käreste Gud oc helge herren sacte Jacob”, ”Gud forlate eder”, ”Gud glädj hanss siel met alle cristne siel”. Toisaalta kristillisyyks kuuluu yleisesti osana keskiaikaiseen kirjeretoriikkaan, joten sille ei saa antaa liikaa painoarvoa. Enemmän Augustinuksen korostamasta ”terveestä” ystävyydestä tuntuisi todistavan se, että molemmilla osapuolilla, sekä Matthiaksesta että Olofilla oli elämää kahdenkeskisen suhteen ulkopuolellakin. Kauppiaalla on työnsä ja perheensä, josta hän kertoo ystävälleen, ja munkilla on kutsumuksensa luostarin edustajana kaupungeissa ja jopa ulkomailla. Erityisesti kirjeen kohta ”Jumala antakoon teille anteeksi, rakas herra, ettette lähettänyt minulle sanaa (tulevasta matkastanne) ennen kuin lähdin matkalleni Kööpenhaminaan” antaa kuvan ystävyydestä, jossa molemmat ovat

itsenäisiä yksilöitä joilla on oma tahto ja toimintavapaus. Ystävyyden siteestä huolimatta he eivät olleet ripustautuneita toisiinsa.

Jos kokeilunluontoisesti ajatellaan Augustinuksen mietteiden kuvastavan jotenkuten ideaalia kristittyä ystävyys-suhdetta, voidaan huomata munkki Matthiaksen toteuttavan näitä ihanteita omissa ihmissuhteissaan. Tästä taasen voidaan vetää johtopäätös siihen, että maallinen ystävyys oli sallittua hurskaille luostarin asukkaille, jotka myös solmivat ystävyysuhteita.

Kirjallisuusluettelo:

Augustinus, *Kristikunnan klassikkoja*; Tunnustukset. Helsinki 1981

Heikkilä Tuomas – Lehmijoki- Gardner Maiju, *Keskiajan kirkko, uskonelämän muotoja läntisessä kristikunnassa*. Tampere 2002.

Klockars Birgit, *I Nådens dal c. 1440-1590*. Helsinki 1979.

5527, Diplomatarium Fennicum. FMU (Finlands medeltidsurkunder) - lähdeaineiston Internet versio.

MIRATOR

<http://www.cc.jyu.fi/mirator>

SEMINAARIMATKA SPLITIIN 28.-31.5.2008

Marika Räsänen, FM, Turun yliopisto (Kulttuurihistoria)
Teemu Immonen, FM, Helsingin yliopisto (Historia)

Toukokuun lopussa Kroatian hagiografia-seura järjesti otsikolla ”Identity and Alterity in the Making and Practice of Cults” Splitissä konferenssin, johon osallistuimme. Kyseessä oli nuoren seuran ensimmäinen kansainvälinen seminaari, joka oli jatkoa noin kaksi vuotta aiemmin järjestetyille ensimmäiselle kansalliselle kokoontumiselle. Seuran jäsenistö koostuu pääasiassa nuorista tutkijoista, jotka ovat saaneet koulutuksensa Central European Universityssa (CEU) Budapestissä. CEU panostaa voimakkaasti kansainvälisyyteen; opintokieli on englanti ja monia seminaareja ja luentosarjoja vetävät huomattavat vierailevat professorit, joista useat tulevat Pohjois-Amerikasta. Tämän seurauksena kroatialaisilla ja muilla CEU:ssa opiskelleilla, pääosin entisen Itä-Euroopan maista tulevilla nuorilla tutkijoilla on hyvä kielitaito, hyvät kansainväliset suhteet ja laaja kansainvälisen tutkimuskentän tuntemus valmistuessaan. Monet heistä myös löytävät nopeasti paikkansa kansallisissa yliopistoissa, jotka käyvät edelleen läpi voimakasta, itäblokin hajoamisen ja erityisesti Kroatiassa Balkanin sotien aiheuttamaa murrosta.

Kuva 1. Perjantain toinen sessio. Kuvassa Martin Roch (Sveitsi), Marina Miladinov (Kroatia), David J. Colins (USA), Marika Räsänen (Suomi)

CEU:n vaikutus oli selkeästi nähtävissä Splitin seminaarin osallistujaluettelossa. Puhujia, joita haettiin avoimella Call for papers -kutsulla ympäri maailmaa, saapui ennen kaikkea anglo-amerikkalaiselta kielialueelta ja entisistä Itä-Euroopan maista, kuten Romaniasta, Bulgariasta, Unkarista ja Puolasta. Lisäksi mukaan mahtui tutkijoita Italiasta, Sveitsistä ja tietenkin Suomesta. Monet osallistujista olivat itse joko opiskelleet tai opettaneet CEU:ssa.

Intensiivinen ja monipuolinen ohjelma lähestyi pyhimyskulttien roolia identiteetin muokkaajana monesta näkökulmasta. Ensimmäisessä istunnossa seminaarin kenties tunnetuin osanottaja, professori Thomas Heffernan Tennesseen yliopistosta puhui varhaiskristillisen naismartyyri Perpetuan passion välittämästä identiteetistä. Myöhäisantiikista kolmipäiväinen ohjelma eteni väljän kronologisesti keskiajan kautta aina nykypäivään asti. Paitsi ajallisesti, myös kulttuurisesti teemat vaihtelivat huomattavasti. Esitelmät eivät keskittyneet vain katolisen kirkon pyhimyskulttiin, vaan joukkoon mahtui useita niin bysanttilaista kuin ortodoksistakin pyhimyksiin liittyvää uskonnollisuutta koskevia luentoja. Myös juutalaisuutta ja islamia sivuavia teemoja käsiteltiin; lauantaina Rafał Wójcik puhui antijuutalaisista motiiveista uuden ajan alussa

ja Mónica F. Molnár piti erittäin kiinnostavan esityksen ottomaanisen derviisi Gül Baban (k. 1541) kulttipaikan kohtaloista Budassa. Näkökulmien moninaisuuden summasi monella tavalla seminaarin viimeinen esitelmä: siinä Rachel S. Anderson käsitteli englantilaista alkukirkon marttyyri Edvardia, jonka unohduksiin vaipuneen kultin venäläiset, vallankumousta Englantiin paenneet ortodoksiset emigrantit ottivat omakseen viime vuosisadan alussa.

Kuva 2. Osallistujat tutustumassa Diocletianuksen palatsiin, jonka Jupiterin temppeli muutettiin kastekappeliksi

Kuva 3. Seminaarilaisia Diocletianuksen palatsin ulkopuolella.

Virallinen ohjelma päättyi iltapäiväretkeen Salonan arkeologiselle alueelle ja Trogirin keskiaikaiseen kaupunkiin. Seminaari onnistui kaiken kaikkiaan erinomaisesti sekä järjestäjien että osallistujien mielestä. Intensiivinen ohjelma ja yhdessäolo myös illallisilla siivitti lukuisia keskusteluja osallistujien kesken ja syvensi erilaisia yhteistyön muotoja. Päivien aikana sai alkunsa idea dominikaanireformia käsittelevästä workshopista Dubrovnikissa syksyllä 2009; samoin sovittiin seuraavasta kansainvälisestä hagiografia-konferenssista ja tämänkertaisen seminaarin papereiden julkaisemisesta.

Kuva 4. Salonan varhaiskristillinen basilika.

Valokuvat: Marika Räsänen

**”Kaukaisen historian merkitys”- keskiajantutkimuksen puolustus
IX Nordiska kvinnohistorikermöte Reykjavikissa 11.–13. 8.2008**

Anu Lahtinen, FT, Turun yliopisto (keskiajan sekä 1500-luvun tutkija)

Historian tutkimuksessa ja laajemminkin menneisyyttä tutkivien tieteenalojen yhtenä haasteena on se, miten ylläpitää keskusteluyhteyttä laajan kentän koko kirjoon. Miten yhtäältä syventää kylliksi omaa erityisosaamistaan unohtamatta kuitenkin yhteyksiä toisten aikakausien ja aihepiirien tutkimukseen? Ja miten ylimalkaan tehdä oma alansa näkyväksi muillekin kuin oman aihepiirin eksperteille? Tai miten saada muut kiinnostumaan omasta aihepiiristään?

Tässä asiassa moni keskiajantutkija lienee kokenut pienoista epäsuhtaa ja ”toiseutta”. Keskiajassa ja sen tutkimuksessa on tiettyjä teemoja (ritarikulttuuri, saogat), jotka herättävät yleistä mielenkiintoa suuressa yleisössä. Tuntuu kuitenkin olevan todennäköisempää, että keskiajan tutkija lukee modernia historiaa kuin että modernia historiaa tutkiva kollega lukee keskiajan tutkimuksen tuoreita julkaisuja.

Ei myöskään ole itsestäänselvää, että keskiajan tutkimus pääsee esiin alan ”yleisissä” julkaisuissa tai konferensseissa. Keskiajan tutkija Judith M. Bennett on tuonut tämän esiin uudessa teoksessaan *History Matters* (University of Pennsylvania Press 2006). Hän on todennut kvantitatiivisenkin tarkastelun perusteella, että keskiajan tutkimus on ollut heikosti edustettuna sekä historia-alan julkaisuissa ja konferensseissa. Sama epäsuhta näkyi sekä perinteisillä historia-alan foorumeilla että myös naishistorian tutkimuksessa. Kuten tanskalainen tutkija Nanna Damsholt on todennut, ”modern history tends to steal the show”.

Silloinkin kun keskiajan tutkijat pitävät papereitaan ”yleiskonferensseissa”, heidät on helppo sijoittaa omaksi juonteekseen, jota kovin moni muu ei välttämättä käy kuuntelemissa. Eikä aina ole helppoa perustella ”yleiskonferenssin” työryhmälle, miksi keskiajan tutkija olisi hyvä key note –luennoija tai kaikille yhteisen paneelin osanottaja. Joskus tulee jopa puolihuomaamatta häivytettyä omaa keskiajan/1500-luvun tutkijuutta, jottei tulisi profiloiduttua liian ”kapean” (1000 vuoden mittaisen!) tutkimusalan asiantuntijaksi. Keskiajan tutkija saattaa tässä mielessä kohdata samanlaisia haasteita kuin esimerkiksi naishistorian, psykohistorian tai ympäristöhistorian tutkija ainakin viime vuosituhanella – ”yleisen” historian tutkimuksen edustajat eivät aina ole pitäneet näitä aihepiirejä omalta kannaltaan relevantteina.

IX Nordiska kvinnohistorikermötessä Reykjavikissa asiat olivat kuitenkin hiukan toisin, sillä juuri professori Judith M. Bennett oli yksi konferenssin kolmesta keynote-puhujasta. Keynote-puheenvuoron teemana oli nimenomaan ”kaukaisen historian” merkitys sekä historiankirjoitukselle että yhteiskuntatieteelliselle naistutkimukselle, koska se tarjoaa perspektiiviä nykypäivän tai lähihistorian analyysiin.

Kukapa ei olisi lukenut tuoreesta yhteiskuntatutkimuksesta ja välillä uusimpien aikojen historiantutkimuksestakin mitä yllättävimpiä väitteitä siitä, millaiset piirteet olivat

ominaisia ”keskiajan”, ”esimodernin ajan” tai ”traditionaalisen yhteiskunnan” ihmisille, joista haetaan vastakohtaa ”(post)modernille ihmiselle”. Nämä tutkimukset kaipaisivat kipeästi tietoa siitä, miten uusin keskiajan tutkimus tarkastelee ”keskiaikaa”, ”esimodernia aikaa” tai ”traditionaalista yhteiskuntaa”. Bennett oli huolissaan siitäkin, että aikaperspektiivi tuntui jäävän syrjään myös naistutkimuksessa. Hän korosti, että yhteiskuntatieteilijöiden ja uudemman ajan historioitsijoiden olisi hyvä tuntea esimerkiksi palkkaerojen pitkä historia, jotta he ymmärtäisivät miten syväänjuurtuneita tietyt rakenteet ovat ja miten paljon työtä niiden purkaminen voi vaatia. Samanaikaisesti hän toki muisti myös todeta – klassisella piilosyrjivällä sanamuodolla leikitellen – ettei hänellä ollut mitään uudemman ajan tutkimusta tai uudemman ajan historiaa vastaan: ”I like modern history – some of my best friends are modern historians.”

Judith M. Bennettin esityksen tavoitteena oli nimenomaan näyttää uudemman historian tutkijoille keskiajan tutkimuksen arvo ja myös kannustaa keskiajan tutkijoita pitämään kiinteästi yhteyttä uusimman ajan tutkijoihin ja heidän keskustelufoorumeihinsa. Keskiajan ja 1500-luvun tutkijana tuskin voi olla hurraamatta tälle puheenvuorolle. Vaikka ilman muuta on tärkeää, että kaukaisemman menneisyyden tutkijoilla on omat fooruminsa, näkyvyys ”yleisillä” foorumeilla on tärkeää – ei vain tieteellisen keskustelun vuoksi, vaan myös yleisen tieteellisen näkyvyyden vuoksi.

Ehkä juuri key note oli vetänyt mukanaan myös muita alan asiantuntijoita; joka tapauksessa *IX Nordiska historikermöten* konferenssisessioissa oli poikkeuksellisen runsaasti keskiaikaa ja uuden ajan alkua käsitteleviä papereita. Niissä pohdittiin tilallisuutta, taloudellisia valtasuhteita, neitsyyden diskursseja, naispuolisten trubaduurien (horjumattoman hyvää) mainetta, väkivaltaisia naisia sekä saagojen kuvaamaa miesten välistä ystävyyttä. Nämä esitykset pidettiin enimmäkseen turvallisesti ”oman joukon kesken” – missä oli siinäkin puolensa.

Kolmen vuoden päästä on jälleen mahdollista tehdä keskiajan historiaa näkyväksi – kymmenes *Nordiska kvinnohistorikermötet* järjestetään Bergenissä, Norjassa syksyllä 2011. Konferenssien aihepiirinä ovat laajasti ottaen naishistorian, mieshistorian ja sukupuolihistorian teemat, joten kosketuspintaa monien tutkimukseen löytyy. Tervetuloa siis näkymään myös kyseisellä foorumilla!

Call for papers

Religion, Society and Participation.
PASSAGES FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES IV
August, 20-22, 2009, University of Tampere, Finland

Organized by: Trivium Centre for Classical, Medieval and Renaissance Studies, Department of History and Philosophy, University of Tampere in collaboration with the Finnish Historical Society and the Classical Association of Finland

Abstract deadline: October 1, 2008

The fourth international Passages-conference focuses on religion in its social context. Religion is seen as an active, ongoing process involving society and community. We welcome papers which focus on different religious acts and actors - communities, families or individuals - and with sensitive approach to social differences: gender, age and status. Important themes in the conference are the differences and similarities between elite culture and popular religion in Classical and Medieval society.

The conference aims at broad coverage not only chronologically but also geographically and disciplinary (all branches of Classical and Medieval Studies). We strongly encourage contributions from a comparative and/or interdisciplinary perspective.

The conference will concentrate on:

- Religious rituals in everyday life
- Writing and reading religion vs. oral religious culture
- Devotional groups and their functions in society
- Official and nonofficial religious practices and practitioners
- Gendered participation
- Forms of devoted life: e.g. living as devoted child/man/woman/couple
- Sacrifice and self sacrifice

A one-page abstract (setting out thesis and conclusions and containing name, academic affiliation, postal address, e-mail) should be submitted preferably by mail-attachment to the conference secretary, passages@uta.fi, or to the address below. The deadline for abstracts is October, 1. 2008, decisions on the acceptance of papers will be made in December 2008. Presentation of conference papers preferably in English, although papers in other major scientific languages are accepted if provided with English summary or translation. Registration fee for all those attending or participating: 60 € (post-graduate students: 30 €). For further information, please contact passages@uta.fi or visit www.uta.fi/trivium/ (see there also for [information](#) on previous Passages-conferences).

On behalf of the Organizing Committee
Prof. Christian Krötzl & Assoc.Prof. Katariina Mustakallio
Department of History and Philosophy
FIN - 33014 University of Tampere, Finland

The Apostolic Penitentiary and Medieval Society -

Suomalais-ruotsalaisen keskiaikaisen lähde-edition julkaisutilaisuus
ja kansainvälinen seminaari

Tukholma 23.-24. lokakuuta 2008

Nordic Center for Medieval Studies ja Svenskt Diplomatarium järjestävät yhdessä Centrum för medeltidsstudier vid Stockholms universitetin kanssa Tukholman Kungliga Biblioteketin luentosalissa kansainvälisen konferenssin, johon on kutsuttu esitelmöijiksi johtavat paavillista penitentiariaattivirastoa tutkivat historioitsijat.

Kyseessä olevan konferenssin yhteydessä tullaan julkistamaan lähdejulkaisu *Auctoritate Papae. The Church Province of Uppsala and the Apostolic Penitentiary 1410-1526*, jossa on editoitu Vatikaanin arkistossa säilytettävän penitentiariaattiviraston arkistosta löytyneet Upsalan kirkkoprovinsia (siis nykyistä Ruotsia ja Suomea) koskeva keskiaikaiset asiakirjat. Suuri osa nyt ensimmäistä kertaa julkaistavasta aineistosta koskee arkipäivän elämään liittyviä asioita: maallikoille ja papistolle myönnettyjä synninpäästöjä esimerkiksi tapon tai väkivaltaisen käyttäytymisen takia, aviottomia lapsia sekä laittomia avioliittoja. Editioprojekti on rahoitettu Vitterhetsakademienin ja Riksbankens Jubileumsfondin tuella.

Konferenssin ohjelma

Torstai 23. lokakuuta

- 09.30 Ilmoittautuminen, kahvi
c. 10.00 Konferenssin avaus ja käytännön asiat
c. 10.15 Johan Ickx, Rome: 'On the Origins of the Apostolic Penitentiary'
11.00 – 11.30 Sara Risberg, Stockholm: 'The Editing of the Swedish Penitentiary Material'
11.30 – 12.00 Kirsi Salonen, Tampere: 'Secundum mores patriae. References to Swedish Legal Practices in the Penitentiary Material'
12.00 – 13.30 Lounastauko
13.30 – 14.00 Per Ingesman, Århus: 'The Penitentiary, Illegitimacy and Danish Society in the Later Middle Ages'
14.00 – 14.30 Jennifer R. McDonald, Bergen: 'Illegitimacy and Clerical Careers in the Periphery. The Provinces of Nidaros and Scotland'
14.30 – 15.00 Torstein Jørgensen, Bergen: 'Penitentiary Documents from Norway – a Survey and Some Thoughts on Further Research'
15.00 – 15.30 Kahvi

- 15.30 – 16.00 Patrick Zutshi, Cambridge: ‘The English and Welsh Penitentiary Project. An Overview.’
- 16.00 – 16.30 Michael Haren, Dublin: ‘The Apostolic Penitentiary and Medieval Irish Social History: Interpretative Parameters’
- 16.30 – 17.00 Peter Clarke, Southampton: ‘From Avignon to Rome: the Minor Penitentiaries at the Papal Curia’

Perjantai 24. lokakuuta

- 09.30 – 10.15 Anders Winroth, Yale: ‘Canon Law in Swedish Penitentiary Cases’
- 10.15 – 10.45 Gerhard Jaritz, Budapest: ‘Late Medieval Germanophone Carthusians and the Papal Penitentiary.’
- 10.45-11.15 Kahvi
- 11.15 – 11.45 Paolo Ostinelli, Bellinzona: ‘Using the System: Lay People and Parish Clerks Turning to Rome’
- 11.45 – 12.30 Ludwig Schmugge, Rome: ‘Did the Medieval Canon Law on Marriage Change Sexual Habitus?’

Ilmoittautuminen

Konferenssi on avoin kaikille asiasta kiinnostuneille ja maksuton. Koska Kungliga Bibliotekin luentosalissa on tilaa rajoitetusti, pyydämme tilaisuuteen aikovia ilmoittautumaan mahdollisimman nopeasti (10. lokakuuta mennessä) sähköpostitse Claes Gejrotille (claes.gejrot@riksarkivet.ra.se) tai kirjeitse osoitteeseen: Svenskt Diplomatarium, Riksarkivet, Box 12541, 102 29 Stockholm.

Tilaisuuteen toivotaan osallistujia erityisesti myös Suomesta!

Tervetuloa!

Järjestäjät
Claes Gejrot, Riksarkivet
Kirsi Salonen, Tampere

Tiedustelut:
Claes Gejrot <claes.gejrot@riksarkivet.ra.se>

Villa Lanten ystävät ry:n stipendi haettavana

Suomen Rooman-Instituutin toimintaa tukeva Villa Lanten ystävät ry jakaa vuosittain apurahan, joka on tarkoitettu väitöskirjaa varten tehtävään tutkimukseen Roomassa.

Yhdistys julistaa haettavaksi 4000 euron suuruisen stipendin, joka on suunnattu jatko-opintojensa alkuvaiheessa olevalle tutkijalle. Väitöskirjan aihe voi liittyä arkeologiaan, historiaan, klassilliseen filologiaan, italialaiseen filologiaan tai taidehistoriaan. Stipendi on tarkoitettu tukemaan mm. aineiston hankintaa.

Vapaamuotoiseen hakemukseen tulee liittää tutkimussuunnitelma sekä ansioluettelo. Hakemuksessa tulee selvittää, miksi oleskelu Roomassa on olennaista juuri tässä väitöskirjatyössä. Hakemukset pyydetään lähettämään 10.10.2008 mennessä osoitteeseen Marja-Leena Hänninen, Viulutie 1 B 14, 00420 Helsinki.

Lisätietoja: marja-leena.hanninen@helsinki.fi.

Tampereen historiallinen seura

23.9. klo 18:15 pääkirjasto Metso ls. 1

FT Ville Vuolanto (Tampereen yliopisto):

Roomalainen perhe ja varhaiskriittinen asketismi - miten ne liittyvät toisiinsa?

Klassikkoklubi

23.9 klo 18 Klassikkoklubissa vierailee Bysantintutkija Mika Hakkarainen, joka kertoo Aleksandrian kirjasto-projektista, Historiatieteen ja Filosofian laitoksen kahvihuoneessa (Tampereen yliopisto, Pinni B2072). Samalla kertaa jutellaan klassikkoklubin syksystä

Oraalisuus, muisti ja traditio

SKS:n ja NCMS:N tutkijaseminaarien ohjelma, syksy 2008:

- 5.9. klo 13.15 - 15 **Johanna Ilmakunnas**, artikkelikäsikirjoitus *Aristokratian kuluttaminen Ruotsissa 1700-luvulla*.
- 12.9. klo 13.15 - 15 **Iloa Pikkanen**, artikkelikäsikirjoitus *Stages for the Nations: Fact and Fiction in Early Finnish and Norwegian Theatre History*.
- 31.10. klo 13.15 - 15 **Jesse Keskiäho**, alustus Patrick Gearyn myöhemmin ilmoitettavasta teoksesta
- 10.11. klo 12.15 - 14 **Timothy Ashplant**, luento myöhemmin ilmoitettavasta aiheesta
- 14.11. klo 13.15- 15 **Jyrki Hakapää**, tba
- 28.11. klo 13.15 - 15 **Mari Isoaho**, luento Venäjän vanhimman kronikan, PVL:n traditioista
- 19.12. klo 13.15 - 15 tba

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Ritarikatu 1, SKS:n neuvottelutila, Helsinki.
Sisäänkäynti Hallituskadun puolelta.

http://www.finlit.fi/tutkimus/ncms_oraalisuus.htm

Esitelmätilaisuus Turussa

Jason Lavery (Associate Professor, Oklahoma State University) esitelmöi Åbo Akademiassa ma 22.9. klo 15-17 (Arken, seminaarihuone Radiatorn, sisäänkäynti Tehtaankatu 2) tutkimusaiheestaan "The Reformation in Finland: Continuity and Discontinuity."

TULEVAA OHJELMAA:

Glossan syksyn 2008 kuukausitapaamiset

Syksyn 2008 kuukausitapaamiset ovat joka kuukauden toinen tiistai Tieteiden talon (Kirkkokatu 6, Helsinki) salissa 404, ja alkavat kello 18:15 ellei toisin ilmoiteta. Tänä syksynä kokoonnumme teeman *Arkea ja juhlaa keskiajalla* merkeissä.

14.10. FM, arkeologi Kirsi Majantie (Turun yliopisto / Arkeologia) : *Kaakeliuunien opettavaiset ja kanta-aottavat kuva-aiheet keskiajan ja uuden ajan alun Euroopassa.*

Kaakeliuunit uudistivat asumisen. Elämä kaakeliuunin kaunistamassa savuttomassa huoneessa oli toista kuin savupirtissä. Uunit olivat kuumia myös poliittisesti. Kaakeleista katselivat ruhtinaiden valvovat silmät ja niistä huokui uskonpuhdistajien henki. Turun vanhimmat kaakelilöydöt ovat 1400- ja 1500-luvun vaihteesta. Arkeologi Kirsi Majantie on tutkinut arkeologisia kaakelilöytöjä ja kaakeliuuneista kertovaa teksti- ja kuva-aineistoa jo gradussaan *Ruukuista ruhtinaiden muotokuvaan. Kaakeliuunien käyttöönotto ja levintä Suomessa ennen suurvaltakautta arkeologisen lähdeaineiston valossa* (Turun yliopisto, 2001). Jatko-opiskelijana hän on perehtynyt aineistoon ja kuvatulkinnan teoriaan mm. Englannissa. Aboa vetus museossa vuonna 2004 järjestettyä näyttelyä varten hän teki kaakelitutkimusmatkan ympäri koko Itämeren. Näyttelyjulkaisu on ilmestynyt Suomen keskiajan arkeologian seuran julkaisusarjassa: *Ruukkuja ja ruhtinaita. Saviastioita ja uunikaakeleita ajalta 1400-1700. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XII (2007)* (Kirja-arvostelu: Anu Lahtinen, Mirator 1/2007). Kirsi Majantie työskentelee tutkijana Turussa. Maakuntamuseon kaupunkikaivauksilla hän kehittää Suomessa uutta PR-arkeologiaa. Maasta paljastuva tieto välitetään yleisölle välittömästi ja monin välinein.

11.11. FT Tuula Hockman (Tampereen yliopisto / Historia) teemanaan vaatteet, korut ja käyttöesineet (tarkempi otsikko ilmoitetaan myöhemmin internet-sivuillamme: www.glossa.fi > ajankohtaista)

9.12. MusM, hiippakuntakanttori Aija-Leena Ranta (Sibeliuksen Akatemia) esitelmöi keskiajan liturgisesta musiikista (tarkempi otsikko ilmoitetaan myöhemmin internet-sivuillamme: www.glossa.fi > ajankohtaista). Tilaisuudessa myös lauletaan yhdessä keskiaikaisia joululauluja.

Tutkijakollegium ja Glossa ry:

Albrecht Classen:

*Love, Marriage, and Sexuality in the Late Middle Ages: Community,
Conflict, Consensus in the World of the Literary Discourse*

Aika: 16.10. klo 16-18 ja vastaanotto perään.

Paikka: Tutkijakollegium (Fabianinkatu 24, ls 136 ja Common Room)

KONFERENSSIT:

- 9.-10.10. tutkijakoulutuskurssi “Verkostot ja kulttuurikontaktit keskiajalla”,
Tampereen yliopisto
11.-12.10. *Dies Medievals* -konferenssi, Tampereen yliopisto

Sisältö:

Glossa-info	2
Päätoimittajan pöydältä	2
Puheenjohtajan tervehdys	3
Tieteessä tapahtuu	4
Keskiaika keskellämme	5
Vainiomäki, Kia: <i>Ystävyysuhteita keskiajan luostariyhteisössä</i>	6
Räsänen, Marika ja Teemu Immonen: <i>Seminaarimatka Splitiin</i>	9
Lahtinen, Anu: <i>Kaukaisen historian merkitys”- keskiajantutkimuksen puolustus. IX</i>	
Nordiska kvinnohistorikermöte <i>Reykjavíkissa 11.–13. 8.2008</i>	11
Call for papers	13
Seminaari Tukholmasa	14
Tulevaa ohjelmaa	16

Punainen viiva?

Onko osoitetarrassasi punaväriä? Punainen väri on ystävällinen muistutuksemme jäsenmaksun kiireellisyydestä. Pyydämme muistutuksen saaneita maksamaan jäsenmaksuna viivyttämättä yhdistyksen tilille katkeamattoman jäsenyyden varmistamiseksi. Muistattehan käyttää viitenumeroa, joka löytyy osoitetarrasta.

Tilinumero:	Nordea 200118 – 182589
Maksukategoriat:	
Jäsenmaksu	10 e
Perustutkinto-opiskelijat	8 e
Perhemaksu	13 e